

של עולא, המחלק בין אם נפלו לה הנכסים בהיותה שומרת יבם מהאירוסין ובין אם נפלו בהיותה שומרת יבם מהנישואין.

ואילו רבה חילק בין אם היא קיימת, שהיא ודאי והוא ספק [היות וזיקת נישואין עושה ספק נישואין], ואין ספק מוציא מידי ודאי. ובין אם היא מתה, ששניהם באים לירש מספק, ובכך נחלקו בית שמאי ובית הלל.

ואילו **אביי אמר**, שאין החילוק נובע מכך שברישא היא קיימת ובסיפא היא מתה, אלא יש חילוק אחר בין רישא לסיפא:

רישא — מדובר בה **דנפלו לה הנכסים מאביה כשהיא שומרת יבם**.

והכל מודים שבהיותה שומרת יבם רק היא זוכה בנכסים, ולא היבם וירושיו, היות ואין כח בידי הזיקה לתת זכות ירושה ליבם ולירושיו!

סיפא — מדובר בה **דנפלו לה כשהיא היתה תחתיו דבעל**.

והגמרא תבאר עתה מהו טעם המחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, האם יחלוקו או שנעמיד את הנכסים בחזקתם.

וסובר אביי, שצריך להעמיד את הסיפא דוקא בכגון שלא נפלו לה כשהיא שומרת יבם, כי אז היו מודים בית שמאי שהנכסים הם רק בחזקתה!

לט-א **וקסבר אביי**, שנחלקו בית שמאי ובית הלל במעמד הבעל לגבי הזכות בנכסים שנופלים לידי אשתו בירושה מאביה, בשעה שהיא תחתיו. שהרי אם תמות האשה לפני הבעל, יהיו הנכסים של הבעל.

ואם ימות הבעל לפני האשה יהיו הנכסים הלו של האשה.

ובינתיים, כל עוד שניהם חיים —

האם הם מוחזקים שוה בשוה [”ידו כידה”] בנכסים הללו.

או שידו של הבעל עדיפה על ידה של האשה, והוא מוחזק בהם יותר ממנה.

וסובר אביי, כי לפי בית הלל, בשעה שהיא נשואה, ידו של הבעל היא רק **כידה** של האשה, ואין ידו עדיפה על ידה במוחזקות בנכסים שנפלו לאשה מבית אביה.

ולכן, כשמת בעלה, והיא נופלת לפני היבם, ובהיותה שומרת יבם אין היא נשואה לו אלא רק זקוקה לו, הרי באותה עת גרעה ידו של היבם, וידה של האשה עדיפה על ידו של היבם.

ולכן, הנכסים אז הם רק בחזקתה.

ואם מתה בהיותה שומרת יבם, יורשים אותה רק יורשי האב בלבד, ולא יורשי בעלה.

ואילו בית שמאי סוברים שידו של הבעל, כשהיא תחתיו, עדיפה על יד האשה. ולכן, בשעה שמת הבעל, ונהיית לשומרת יבם, נעשה אז כח ידה שוה ליד היבם.

ולכן, אם מתה כשהיא שומרת יבם, יחלקו אז יורשיה עם יורשי הבעל בנכסים שנפלו לה בהיותה בבית אביה.

שהרי מוחזקות האשה בהיותה שומרת יבם היא כמוחזקות היבם.

אמר ליה רבא לאב"י: אי דנפלי לה נכסים
מבית אביה כשהיא תחתיו דבעל —

דכולי עלמא לא פליגי, דידו עדיפא מידה!

ואם מת הבעל, והיא נהיית שומרת יבם,
נעשית אז ידה כיד היבם. ולכן כשמתה
בהיותה שומרת יבם, מודים בית הלל
שיחלקו בנכסים, הואיל וידה שוה אז ליד
היבם.

אלא אידי ואידי, בין הרישא ובין הסיפא,
מדובר בהם דנפלו לה הנכסים מבית אביה
כשהיא שומרת יבם.

וכך הוא החילוק בין הרישא לסיפא:

רישא מדברת היכן דלא עבד בה היבם
מאמר לפני שנפלו לה הנכסים, והיתה אז
קיימת רק הזיקה כלפיו.

ואין בזיקה מצב של אישות שיתן ליבם זכות
כל שהיא בנכסיה.

ולכן אם מתה בהיותה שומרת יבם, לא מגיע
כל חלק ליורשי הבעל.

סיפא מדברת בכגון דעבד בה היבם מאמר,
ולאחר מכן נפלו לה הנכסים.

ובית שמאי הולכים לטעמם שמאמר קונה
מן התורה, ונמצאת שהיא עתה אשתו של
היבם, ויש ליבם זכות בנכסים, כדין הבעל.

ואילו בית הלל סוברים, שאין מאמר קונה
מן התורה, ולא הוסיף המאמר שעשה היבם
בימתו דבר לגבי זכותו בנכסים. אלא הם
נשאים מוחזקים בידי האשה, בלבד.

ולבית שמאי, זוכה היבם רק במחצית

הנכסים אם מתה שומרת היבם, ולא
בכולם —

היות וקסבר רבא: קנין מאמר, לבית שמאי
— עושה:

א. ודאי קנין ארוסה.

ב. וספק קנין נשואה.

ומבאר הגמרא את דבריו:

א. "ודאי ארוסה" — לדהות בצרה.

וכמבואר [לעיל כט א], שלפי בית שמאי,
אם קידש היבם את היבמה בקידושי מאמר,
ואחר כך נפלה לפניו אחותה מאח אחר —
אסורה עליו האחות שנופלת מהאח אחר
כדין ערות אחות אשה, ואין בה שום זיקה
אליו.

ולכן, אין אשתו, שעשה בה מאמר, אסורה
עליו מדין "אחות זקוקתו". [ואין הכוונה כאן
לצרת ערוה, אלא לאחותה של בעלת
המאמר, שנקראת האחות בלשון "צרה"].

ב. ו"ספק נשואה" — לחלוק בנכסים.

שלענין מוחזקות היבם בנכסים, אין די בקנין
המאמר, על אף שהוא קונה מן התורה. לפי
שהמאמר הוא רק קנין אירוסין, ובארוסה
אין כל יד לבעל בנכסיה.

אלא נחשב המאמר כאילו היא "ספק
נשואה" לו, שיזכה במחצית נכסיה באם
תמות בעודה שומרת יבם.

איתמר משמיה דרבי אלעזר — כוותיה
דרבא.

ומאידיך איתמר משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא — כוותיה דאביי.

ופרכינן: ומי אמר רבי אלעזר הכי, כרבא, שמאמר קונה לפי בית שמאי לעשות "ספק נשואה"?

והא אמר רבי אלעזר: מאמר לבית שמאי אינו קונה אלא לדחות בצרה בלבד, על ידי שנחשב המאמר לקנין קידושין מן התורה.

והניחה הגמרא שכונתו לומר, שאין המאמר מחשיב את היבמה כנשואה ליבם!

ומשנינן: איפוך!

שאיתמר משמיה דרבי אלעזר כאביי, שלא העמיד את משנתנו במאמר.

ואיתמר משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא כרבא.

ואי בעית אימא: לעולם לא תיפוך.

כי אמר לך רבי אלעזר: כי אמרי אנא, שאין מאמר קונה ביבמה אלא לדחות בצרה בלבד, כוונתי לומר דלא סגי לה לצאת אחר שעשה בה מאמר בנט בלבד.

כי אין המאמר נחשב ליבום, אלא דבעי נמי חליצה כדי להיות מותרת לשוק, יחד עם הגט.

אבל לחלוק בנכסיהם, דלא קני, והיינו, שלא יקנה היבם על ידי המאמר זכות לחלוק בנכסיהם — מי אמרי?! האם אמרתי זאת? ודאי שאין אני סבור כך, אלא יש ליבם זכות בנכסיהם עקב המאמר.

אמר רב פפא שני דברים:

א. דיוקא דמתניתין — דיוק לשון המשנה הוא כוותיה, כמו הסברו דאביי, שהעמיד את הסיפא שנפלו לה הנכסים בעודה תחת בעלה, ואחר כך מת בעלה ונעשית שומרת יבם.

ונחלקו בית שמאי ובית הלל אם בשעה שהיתה תחת בעלה היה ידו כידה או שהיתה ידו עדיפה על ידה.

ולפי בית שמאי ידו של הבעל עדיפה על ידה, ולכן כשמת הבעל ונפלה לפני יבם, שידו גרועה מיד הבעל, נעשית ידו של היבם שוה לידה, ויחלקו בנכסיהם.

ב. ואף על גב דקשיא לפיו, מדוע העמידה המשנה את הסיפא במתה שומרת היבם.

ומבאר רב פפא את דבריו:

א. מה שאמרתי שלשון המשנה מדוייק כאביי —

הוא מהא דקתני: נכסיה הנכנסים ויוצאים עמה.

מאי, כיצד הנכסים "נכנסין"?

ומאי, וכיצד הם "יוצאין"?

לאו, "נכנסין" הם תחילה לרשות הבעל, בשעה שבאו אל האשה, בהיותה תחת בעלה, שיש אז לבעלה זכות בהם.

ו"יוצאים" מרשות הבעל לרשות האב, כשמת הבעל והיא שומרת יבם.

ב. ומה שאמרתי: ואע"ג דקשיא מתה —

כך היא הקושיה לאביי:

ומעתה אין לה לצאת אלא בגט ולא בחליצה, שהרי אין יותר מצוה בחליצה, אחר שהתקיימה המצוה בביאה.

ומשנינן: **סלקא דעתך אמינא** שבכל זאת תצטרך חליצה, בנוסף לגט, לא לצורך קיום מצוה, אלא כדי שתוכל להיות מותרת להנשא לאדם אחר.

כי **הואיל וכתוב** [דברים כה] "יבמה יבוא עליה, ולקחה לו לאשה", ובכל זאת — "ויבמה" אמר רחמנא.

ומשמע מלשון הפסוק, שגם אחרי שלקחה לו לאשה, היא ממשיכה להקרא "יבמה" ועדיין "יבומי הראשון" עליה, לגבי זה שרק בתוספת חליצה לגט, אין, היא יוצאת, אבל **בגט** לבד היא לא יוצאת.

לכן, **קא משמע לן** התנא שיכולה היא לצאת בגט בלבד.

ב. זה שאמר התנא: מלמד שמחזירה היבם אחר שגירשה — **פשיטא!**

שהרי למדנו שיוצאת בגט ככל אשה, ולמה לא יוכל להחזירה אליו, ככל אשה, שגירשה?!?

ומשנינן: **סלקא דעתך אמינא**, היות ואת המצוה של "ולקחה לו לאשה" דרמיא, שהטיל רחמנא עליה, כבר עבדה, הוא קיים את מצותו.

ואם כן, **השתא**, תיקום עליה באיסור אשת אח!

כי היה מקום לומר, שרק לצורך קיום המצוה לשאתה לאשה, התירה התורה לגבי היבם את איסור אשת אח.

ארמפלגני, עד שנחלקים בית שמאי ובית הלל בגופה של קרקע ולאחר מיתתה של שומרת יבם, אם יש זכות ליורשי הבעל —

לפלגו שיחלקו בחייה של היבמה ולפירות, האם זכאי היבם באכילת פירות הנכסים.

לבית שמאי — ידו של היבם הוא כידה של שומרת יבם, ויחלקו היבם והיבמה בפירות.

ואילו לבית הלל — ידה עדיפה על ידו, ואין לו חלק בפירות!

ושני הדברים שאמרתי, נכונים הם בהחלט, ותו לא מירי. ואי אפשר להשיב עליהם או לדחותם, כלל!

שנינו במשנה: **בנפה** — הרי היא כאשתו לכל דבר.

והוינן בה: **למאי הלכתא**, מה חידוש הלכה יש במה שאמר התנא הרי היא אשתו לכל דבר?

אמר רבי יוסי בר חנינא: רצה התנא לומר בכך שני חידושי הלכה למעשה.

א. **שמגרשה** היבם לאשתו **בגט**, בלא חליצה.

ב. **ומחזירה** ליבמה שגירשה.

שהוא יכול לחזור ולקחתה לו לאשה, על ידי שחזור ומקדשה.

ושואלת הגמרא, מה חידוש יש בשתי הלכות אלו:

א. זה שהוא **מגרשה בגט** — **פשיטא** הוא! שהרי כבר התקיימה מצות יבום כשכנסה,

אך משסיים את מצותו זו, בגירושיה, יהיה לו אסור לשוב ולקחתה. שהרי האישות החדשה שהוא רוצה עכשו ליצור, לא יהיה בה קיום מצות יבום, ואסור לו לקחתה, משום שהיא ערות אשת אח. ולא הותרה אלא לצורך קיום מצות יבום.

לכן קא משמע לן התנא שיכול להחזירה אחר שגירשה.

והוינן בה, בשני חידושי התנא:

ואימא הכי נמי:

א. שלא יוכל לגרשה בגט בלבד, שהרי קרינן בה "ויבמה".

ב. שלא יוכל לשוב לקחתה לאחר שכבר גירשה, שהרי אין כאן מצות יבום, והיא אשת אח!

ומשנינן: אם נאמר שגם אם נשאת עדיין היא זקוקה לחליצה, ואם גירשה היבם היא אסורה לחזור לו, היה לו לכתוב לומר רק "יבמה יבוא עליה, ויבמה", ואז היה מתאים לומר, שעדיין יבומין הראשונים עליה.

אבל כיון שהוסיף ואמר קרא "ולקחה לו — לאשה!"

מלמד הכתוב, בהוסיפו את המילים "ולקחה לו לאשה": כיון שלקחה לו לאשה — הרי היא כאשתו לכל דבר. ולכן יכול לגרשה בגט בלבד, ואף להחזירה אחר שגירשה.

ומה שאמר הכתוב "ויבמה", הוא בא ללמד שיכול ליבמה בעל כרחה, לפי רבנן, ואילו לפי רבי הוא בא לאסור צרות ערוה [לעיל ח א. רש"י].

שנינו במשנה: ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון:

והיינו, שאין היבם חייב בכתובת יבמתו, ורשאי היבם למכור את כל נכסיו בכל עת שירצה, מבלי לשייר בהם נכסים שיהיו משועבדים לכתובתה.

לבד אם היו לו נכסים של בעלה המת, שהם כן משועבדים לגביית כתובתה מן הבעל הראשון.

והוינן בה: מאי טעמא אין היבם חייב בכתובתה, ואין נכסי היבם משתעבדים גם הם לכתובתה ממנו?

ומשנינן: אין היבם חייב בכתובת יבמתו, הואיל ואשה הקנו לו לייבם מן השמים.

והוא לא שעיבד את נכסיו עבור כתובתה, ולכן יכול הוא למכור את כל נכסיו, בכל עת שירצה, מבלי להשאיר לה מקום לגבות ממנו כתובה.

אבל, ואי לית לה אפשרות לגבות את כתובתה מן הבעל הראשון, שלא השאיר נכסים אחריו — תקינו לה רבנן כתובה משני, מן היבם, כדי שלא תהא קלה בעיניו של היבם להוציאה.

מתניתין

מצוה בגדול האחים לייבם, דכתיב "והיה הבכור", מלמד שמצוה שבכור האחים, או גדול האחים, ייבם תחילה.

לא רצה גדול האחים לייבם — מהלכין בית דין על כל האחיין, ומבקשים מהם לייבמה.

לא רצו כל האחים לייבם — חוזרין בית דין אצל גדול האחים, לכפותו.

מה עדיף, חליצת האח הגדול או ביאת האח הקטן?

ואומרים לו: עליך מוטלת המצוה: או חלוין או ייבם!

פליגי בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי.

חד אמר: ביאת קטן עדיפא,

ואם תלה גדול האחים את היבום באחיו הקטן, פחות מכן שלש עשרה שנים. והיינו, שביקש להמתין עד שיגדיל האח הקטן, כדי שהוא ייבם אותה לכשיגדיל, שהרי קטן אינו יכול לייבם.

וחד אמר: חליצת גדול עדיפא.

ומבאר הגמרא את מחלוקתם:

או שתלה גדול האחים הנמצאים כאן, את היבום בגדול האחים, שאינו נמצא כאן, ואמר: המתינו עד שגדול האחים כולם יבוא ממדינת הים, והוא ייבמנה.

מאן דאמר ביאת קטן עדיפא, דהא מצוה בייבום, וחליצה היא רק אם לא רצה לייבם.

ומאן דאמר חליצת גדול עדיפא, כי במקום גדול — ביאת קטן לאו כלום היא! כי המצוה היא בגדול.

או שתלה את היבום באח שהוא חרש או שוטה —

ומביאה הגמרא ראייה שביאה עדיפה, ממשנתנו:

אין שומעין לו לגדול האחים הנמצאים כאן.

תנן: לא רצה הגדול לייבם — מחזירין על כל האחין.

אלא אומרים לו: כיון שעתה, אתה הוא גדול האחים הנמצאים כאן, אין להשהות את מצות היבום עד שיבוא גדול האחים ממדינת הים, אלא עליך מוטלת המצוה: או חלוין או ייבם!

מאי לאו, לא רצה הגדול לייבם אלא רצה רק לחלוין.

ובכל זאת קתני: מהלכין אצל האחין לבקש מהם, שייבמו הם!

גמרא

איתמר: אם עומדת לפנינו הברירה: בין ביאת אח קטן ביבמה [ומשמעות "קטן" כאן, אינה שהוא קטן ממש, אלא שהוא אינו גדול האחים, אך גילו הוא למעלה משלש עשרה שנה].

שמע מינה: ביאת קטן עדיפא!

ודוחה הגמרא את הראיה:

לא זו היא כונת המשנה לומר, אלא:

ובין חליצת גדול, שגדול האחים מוכן לחלוין אך לא לייבם —

לא רצה הגדול, לא לחלוין ולא לייבם, אז חוזרים על כל האחים.

ומקשה הגמרא: אם כך הוא משמעות "לא רצה הגדול", שלא רצה לא לחלוץ ולא לייבם, הרי גם **דכוותה**, בדומה לזה, יש לבאר את האמור במשנה **גבי האחין**, "אם לא רצו האחים, חוזרין אצל גדול" —

שהוא: **לא רצו האחים, לא לחלוץ ולא לייבם!**

ואם כך, שכולם אינם רוצים לא לחלוץ ולא לייבם, תקשי: **אמאי חוזרים** בית דין מהאחים **אצל הגדול**? הרי בהכרח, כדי **למיכפיה**, לכפות אותו שהוא ייבם או יחלוץ!

ובשלמא אם היה הביאור שלא רצה הגדול לייבם אלא לחלוץ, וכן האחים לא רצו לייבם אלא לחלוץ, שפיר חוזרים אל האח הגדול שהוא יחלוץ, כיון שהוא קודם לכל האחים לחליצה [במקום שאף אחד מהאחים אינו רוצה לייבם].

אבל עתה, שהעמדנו את המשנה באופן שהאח הגדול אינו רוצה לא לחלוץ ולא לייבם, וגם כל האחים אינם רוצים לא לחלוץ ולא לייבם, הרי השאלה הניצבת לפנינו היא: את מי צריך לכפות לקיים את המצוה.

והרי בשעה שמיאן האח הגדול ביבום ובחליצה, עדיין לא היה מקום לכוף אותו על כך, לפני שיש להם לחזור תחילה על שאר האחים, כי יתכן שאחד האחים יסכים לקיים את המצוה.

ורק כאשר סיימו בית דין לברר אצל שאר האחים, שאין הם מוכנים לקיים את המצוה, ואינם רוצים לא לחלוץ ולא לייבם, אז

חוזרים אצל הגדול, לכופו לקיים את המצוה.

ואם כן תיקשי, למה מטריחים אנו את בית דין לחזור שוב אל האח הגדול כדי לכופו.

והרי בשעה שגומרים בית דין לברר אצל שאר האחים, שהם אינם מוכנים לא לחלוץ ולא לייבם, שוב אין דין "קדימה" לגדול.

וכיון שהאחים מסרבים לקיים את המצוה בכלל, והם עתה נמצאים לפני בית דין — **לכפייה לדידהו**, לאחים, לקיים את המצוה, לחלוץ או לייבם!

ומשנינו: **כיון דמצוה עליה ידידה של האח הגדול רמיא**, מוטלת, וכולם מסרבים לקיימה, לכן רק **לדידה כויפינן**, ולא לשאר האחים.

ועתה מביאה הגמרא ראייה ממשנתנו, שיש להעדיף את חליצת הגדול על ביאה בקטן:

תנן: תלה בקטן עד שיגדיל — אין שומעין לו!

ומדייקת הגמרא: **ואי ביאת קטן עדיפא, אמאי אין שומעין לו להמתין עד שיגדיל הקטן?** והרי לדברך יש להמתין, שהיות וביאת קטן עדיפא, **נינטר**, נמתין ונצפה, **דלמא גדיל הקטן, ומייבם לה!**?

ודוחה הגמרא את הראיה:

וליטעמיד, שאמרת חליצת גדול עדיפה, זה שאמרה המשנה "ואם תלה גדול האחים כאן, להמתין לקיים את המצוה **בגדול** האחים הנמצא במדינת הים, ולצפות לו **עד**

שיבא ממדינת הים — אין שומעין לו".

אמאי אין שומעים לו?

מדוע לא נינטר, נשמור ונצפה לו, דלמא אתי, וחליין! שהרי לדבריך חליצה עדיפה!

אלא, בהכרח, יש לנו לומר: כל שהווי מצוה — לא משהינן!

אם כן, גם אם ביאת קטן עדיפה, אין להקשות שנמתין לקטן עד שיגדל ויבעול, היות ששהווי מצוה, לא משהינן.

לט-ב אית דאמרי, יש אומרים, שבביאה — כולי עלמא לא פליגי, דביאת קטן עדיפה על חליצת גדול.

כי פליגי — בחליצת קטן.

וחכי איתמר: חליצת קטן וחליצת גדול —

פליגי בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי.

חד אמר: חליצת גדול עדיפה.

וחד אמר: כי הדדי נינהו, שוים הם.

ומבאר הגמרא את טעם מחלוקתם:

מאן דאמר חליצת גדול עדיפה — דהא מצוה בגדול, ומצוה זו היא בין ביבום ובין בחליצה שהיא במקום יבום.

ואידך סובר, כי אמרינן מצוה בגדול — לענין יבום. אבל לענין חליצה — כהדדי נינהו!

ומביאה הגמרא ראייה ממשנתנו שחליצת גדול עדיפה על חליצת קטן:

תנן: לא רצו האחים — חוזרין אצל גדול.

מאי לאו, לא רצו האחים לייבם אלא רצו רק לחלוין, וקתני במשנתנו: חוזרין אצל גדול!

ושמע מינה, חליצת גדול עדיפה!

ודוחה הגמרא: לא כך היא משמעות המשנה.

אלא, לא רצו האחים לא לחלוין ולא לייבם. ואז חוזרים אצל גדול.

ופרכינן: אם כך הוא הביאור של המשנה, הרי יש גם לכאר דכוותיה, בצורה דומה, את האמור במשנה גבי גדול "לא רצה", שהוא לא רצה לא לחלוין ולא לייבם!

ואם כן, כיון שהאח הגדול סירב בתחילה לחלוין ולייבם, וגם האחים סירבו לבקשת הבית דין כמוהו, אלא אמאי חוזרין בית הדין מהאחים אצל גדול? הרי בהכרח, כדי למכפיה, לכפות אותו לחלוין או לייבם.

והיות ובית הדין עוסק עם סירוב האחים לייבם או לחלוין, מדוע נטריח את בית הדין לחזור אל הגדול כדי לכפותו?

לכפיהו לדידהו, את האחים, המסרבים לייבם או לחלוין, שיקיימו את המצוה ביבום או בחליצה!?

ומשנינן: כיון דמצוה, עליה דידיה על הגדול רמיא, היא מוטלת, לדידיה כייפינן ולא לאחים.

ומביאה הגמרא ראייה ממשנתנו, שאין חליצת הגדול עדיפה:

תא שמע, ממה ששנינו: תלה גדול האחים הנמצאים כאן בגדול האחים כולם, הנמצא במדינת הים, עד שיבא ממדינת הים — אין